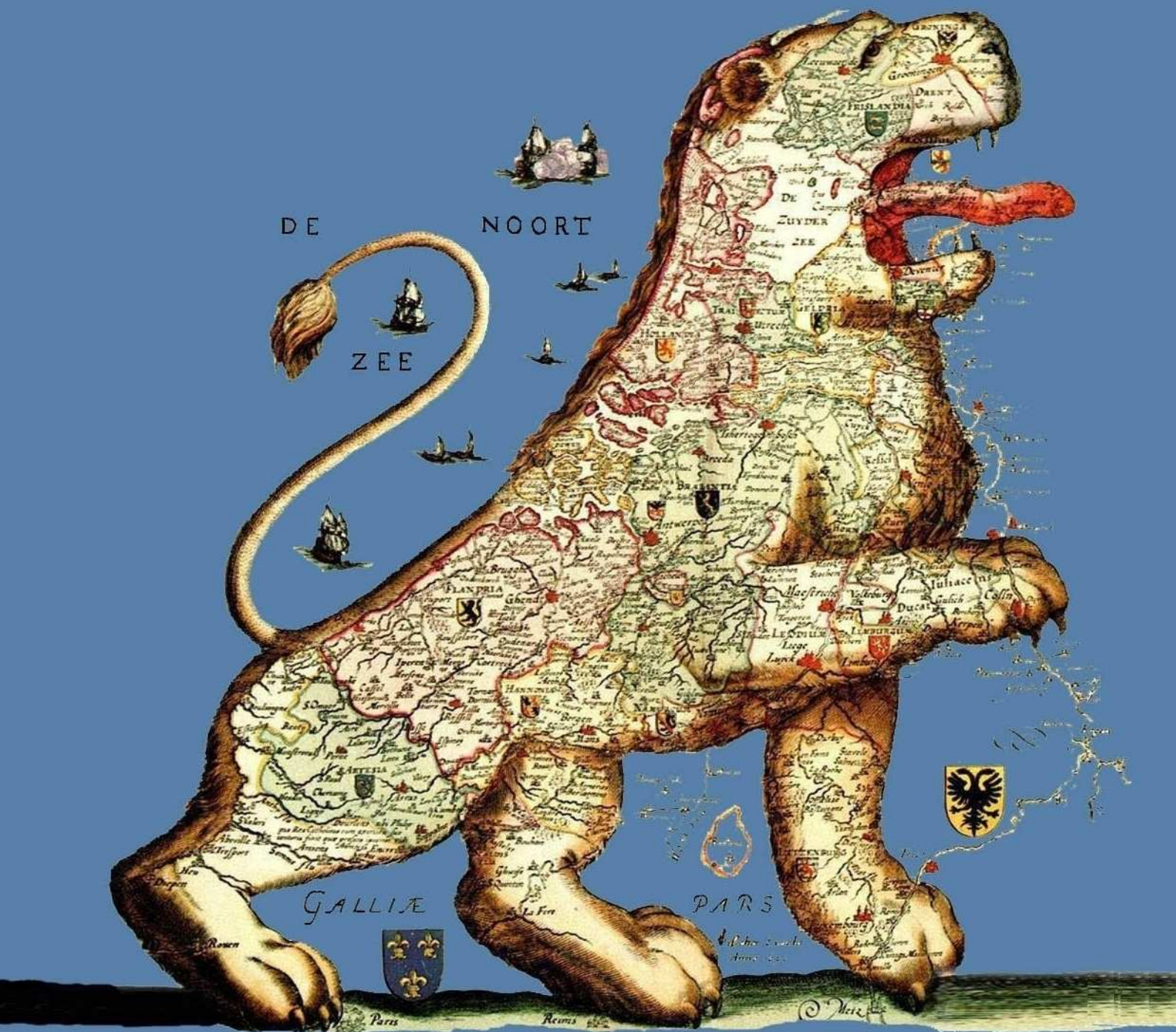

**Een archeologisch inventariserend
veldonderzoek (IVO) door middel van
proefsleuven op het Husselerveld te
Putten, gemeente Putten (Gld.)**

M.C. Blom
Met een bijdrage van K.L.B. Bosma

ARC-Publicaties 110

**Groningen
2004**

Colofon

ARC-Publicaties 110

Een archeologisch inventariserend
veldonderzoek (IVO) door middel van
proefsleuven op het Husselerveld te Putten
(Gld.)

Tekst

M.C. Blom, met een bijdrage van
K.L.B. Bosma

Tekeningen

G.M.A. Bergsma

Foto's

G.M.A. Bergsma & M.C. Blom

Digitale beeldverwerking

B. Schomaker

Tekstredactie

A. Ufkes & K.L.B. Bosma

Eindredactie

J. Schoneveld

Omslag

Leo Belgicus, Jan van Doetecum 1598.

Groningen, 2004

De volledige lijst met ARC-Publicaties is te vinden op www.arcbv.nl

Inhoud

1	Inleiding	3
	<i>M.C. Blom</i>	
1.1	Aanleiding van het onderzoek	3
1.2	Ligging van het onderzoeksgebied	3
1.3	Objectgegevens	6
1.4	Doel van het onderzoek	6
1.5	Onderzoeksgeschiedenis	6
1.6	Werkwijze	7
2	Resultaten	9
	<i>M.C. Blom</i>	
2.1	Sporen en structuren	9
2.2	Vondstmateriaal	15
3	Aardewerk	17
	<i>K.L.B. Bosma</i>	
3.1	Inleiding	17
3.2	Werkwijze	17
3.3	Resultaten	18
3.4	Conclusie	20
4	Conclusies en aanbevelingen	21
	<i>M.C. Blom</i>	
4.1	Conclusies	21
4.2	Waardering volgens KNA 2.0	21
4.3	Aanbevelingen	22
	Literatuur	25
	Bijlagen	26

1 Inleiding

M.C. Blom

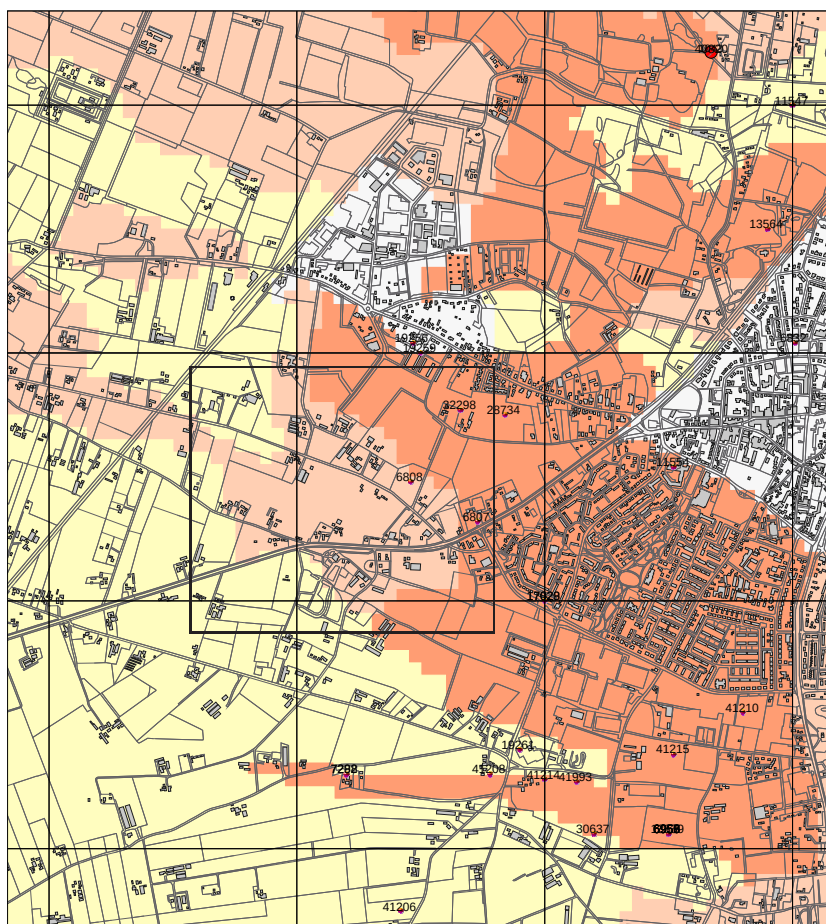
1.1 Aanleiding van het onderzoek

Aanleiding voor het onderzoek is de door de gemeente geplande nieuwbouw op het Husselerveld te Putten. Het Husselerveld ligt in het westen van Putten. Volgens de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) geldt voor het gebied een middelhoge tot hoge verwachting op archeologische resten (afb. 1.1). Resultaten van een inventariserend veldonderzoek, dat bestond uit een bureaustudie en een boorprogramma, uitgevoerd door Grontmij Advies en Techniek BV in 2002, bleken niet voldoende inzicht te geven in de situatie. Het Archeologisch Diensten Centrum (ADC) voerde daarom een aanvullende bureaustudie uit. Naar aanleiding van deze bureaustudie werd geadviseerd om een proefsleuvenonderzoek uit te laten voeren (Lohof 2003). Dit onderzoek zou maximaal inzicht kunnen verschaffen in de archeologische waarden die in het plangebied aanwezig zijn. De gemeente Putten gaf aan Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) de opdracht om het proefsleuvenonderzoek uit te voeren. Het onderzoek is uitgevoerd van 15 tot en met 24 december 2003 en van 5 tot en met 13 januari 2004.

Het onderzoek werd uitgevoerd door een veldteam bestaande uit mw. drs. G.M.A. Bergsma, soms afgewisseld door drs. J.Y. Huis in 't Veld (veldtechniek) en dhr. P. Schreurs (grondwerk), de dagelijkse leiding was in handen van mw. drs. M.C. Blom. Het team werd dagelijks versterkt door een aantal leden van het Puttens Historisch Genootschap (PHG), afwisselend waren mw. E. Schipper, dhr. H. Gerretsen, dhr. U. Bierma en dhr. G. Grahnbeek aanwezig. De graafmachine werd geleverd door de firma Basten (Horssen). De resultaten van het, door ARC bv uitgevoerde archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO), worden in dit rapport weergegeven.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het terrein waar het onderzoek is uitgevoerd ligt in het westen van Putten. Het omvat bijna 60 hectare (afb. 1.1). Globaal wordt het onderzoeksterrein in het noordwesten begrensd door de spoorlijn Amersfoort–Zwolle, in het zuiden door de Nijkerkerstraat, in het oosten door de Kraakweg en in het noorden door de Stationsstraat en de Jan Nijenhuisstraat (afb. 1.2).

Legenda

- GRID_1KM
- MONUMENTEN**
 - archeologische betekenis
 - archeologische waarde
 - zeer hoge arch waarde, beschermd
 - hoge archeologische waarde
 - zeer hoge archeologische waarde
- WAARNEMINGEN
- TOP10 ((c)TDN)
- HUIZEN
- IKAW**
 - zeer lage trefkans
 - lage trefkans
 - middelhoge trefkans
 - hoge trefkans
 - lage trefkans (water)
 - middelhoge trefkans (water)
 - hoge trefkans (water)
 - water
 - niet gekarteerd
- PROVINCIES

0 1 km

ROB
ArchisII

Afbeelding 1.1 De ligging van het onderzoeksgebied. Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek/Archis II, 25 maart 2004. Binnen het vierkante kader ligt de onderzoekslocatie.

Afbeelding 1.2 De ligging van de proefsleuven. Kaart B. Schomaker.

Volgens de geomorfologische kaart (kaartblad 32) bestaat de het westelijk deel van de ondergrond van het onderzoeksterrein uit een dekzandrug en het oostelijk deel uit glooiende gordeldekzanden. Op beide gronden bevindt zich oud akkerland (esdek). Op sommige plaatsen in de dekzandrug hebben zich door verspoeling vlaktes gevormd. Het huidige maaiveld van het onderzoeksgebied loopt af naar het noordwesten van bijna 11 m +NAP naar ruim 9 m +NAP. Ten oosten van Putten bevindt zich een grote stuwwal, met bijbehorende stuwwalglooiingen. Ca. 2 km ten westen van het onderzoeksgebied loopt de Schuitenbeek.

Op het gehele onderzoeksterrein is tussen de natuurlijke ondergrond en de huidige bouwvoor een esdek aanwezig. Esdekken zijn ontstaan tijdens de Middeleeuwen, doordat men ieder jaar over het akkerland een laag plaggen en mest uitstrooide, ter verbetering van de grond. Aangezien esdekken een goede conserverende waarde hebben, zijn eventueel in de natuurlijke ondergrond aanwezige archeologische sporen en/of vondsten over het algemeen goed bewaard gebleven. In de profielen van de proefsleuven is het esdek als een homogene, bruinigrijze laag aanwezig.

1.3 Objectgegevens

Provincie	Gelderland
Gemeente	Putten
Plaats	Putten
Toponiem	Husselerveld
Kaartblad	26G
Coördinaten	168.250/474.525
Periode	Late prehistorie en Middeleeuwen
Type object	Nederzetting
Type bodem	Hoge zwarte enkeerdgronden, veldpodzolen
Geomorfologie	Gordeldekzandrug tegen oostelijk gelegen stuwwal

1.4 Doel van het onderzoek

Conform het Programma van Eisen (PvE), opgesteld door dr. E. Lohof van het Archeologisch Dienstencentrum (ADC), is het doel van dit IVO het opsporen en inventariseren van alle typen archeologische resten uit alle perioden. Daarnaast zal een waardering worden gegeven aan de archeologische resten die in het gebied aanwezig zijn, dat wil zeggen een bepaling in hoeverre de individuele vindplaatsen behoudenswaardig zijn.

1.5 Onderzoeksgeschiedenis

Volgens de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) geldt voor het plangebied Husselerveld – zuidwest een middelhoge tot hoge verwachting dat er archeologische waarden in de bodem aanwezig zijn (afb. 1.1). Conform de procedures binnen de ruimtelijke ordening en de op dit moment geldende interim-wetgeving

op het gebied van de archeologische monumentenzorg, heeft de gemeente Putten in 2002 aan Grontmij Advies en Techniek BV de opdracht gegeven om een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) uit te voeren. Dit onderzoek bestond uit een bureaustudie en boringen.

Naar aanleiding van de uitkomsten werd door Grontmij geadviseerd om op drie plaatsen binnen het plangebied een intensiever karterend booronderzoek uit te laten voeren. Naar aanleiding van de offertes die de gemeente – dit advies volgend – bij verschillende partijen aanvroeg, bleek dat verscheidenen daarvan vraagtekens plaatsten bij de door Grontmij getrokken conclusies. Vervolgens stelde het Archeologisch Diensten Centrum (ADC) een aanvullende bureaustudie voor. Hieruit voortvloeiend werd het advies gegeven om een proefsleuvenonderzoek uit te laten voeren. Het proefsleuvenonderzoek zou maximaal inzicht moeten kunnen verschaffen in de archeologische waarden die zich in het plangebied bevinden.

Het landelijke databestand voor archeologische waarnemingen (ARCHIS) leverde voor het onderzoeksgebied één waarneming op. Het betreft nummer 6808 dat bestaat uit twee kogelpotscherven en één scherf van Paffrath-aardewerk, dat dateert uit de Late Middeleeuwen¹. Ca. 110 m ten oosten van het plangebied zijn door het PHG een waterput uit de Vroege IJzertijd² en een huisplattegrond uit de Vroege Middeleeuwen³ opgegraven. Noordoostelijk van het plangebied zijn, tijdens de aanleg van wegcunetten ten behoeve van de nieuwe woonwijk, grondsporen met aardewerk dat dateert uit de 7e en 8e eeuw n. Chr. aangetroffen.

1.6 Werkwijze

Het IVO is uitgevoerd conform de in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 2.0 (oktober 2001) beschreven werkwijze en conform het PvE, opgesteld door dr. E. Lohof (ADC). Om de doelstelling te kunnen verwezenlijken zijn er op het onderzoeksterrein elf sleuven met een lengte van 100 m en drie van 50 m aangelegd (afb. 1.2). De breedte van de sleuven bedroeg 4 m. Ze werden uitgezet en ingemeten door Ingenieursbureau CBB, volgens het aangeleverde digitale bestand.

De proefsleuven zijn in twee vlakken aangelegd. Het eerste vlak is aangelegd op het onderste niveau van het esdek. Dit niveau is afgezocht met een metaaldetector. Vondsten zijn verzameld in vakken van 5 bij 4 meter. De afgegraven grond is eveneens afgezocht met een metaaldetector. Vervolgens zijn de sleuven verdiept tot onder het esdek, op het niveau waarin de antropogene sporen goed zichtbaar zijn, het archeologische sporenvlak. Dit vlak is gefotografeerd en getekend (schaal 1:50). Tevens is er per sleuf een profielopname gemaakt, welke is gefotografeerd en getekend (schaal 1:20). Bij een IVO mag er maximaal 10 % van de aanwezige sporen worden gecoupeerd, dit om de vindplaats zo weinig mogelijk te verstoren. De coupes zijn selectief gemaakt, slechts in die gevallen waar het noodzakelijke informatie omtrent de aard en kwaliteit van de sporen kon verschaffen. Het aanleggen van de vlakken gebeurde machinaal, waarna het sporenvlak handmatig is opgeschaafd. Na het onderzoek zijn de sleuven weer machinaal dichtgegooid.

¹1000 – 1300 n. Chr.

²800 – 500 v. Chr.

³450 – 1050 n. Chr.

2 Resultaten

M.C. Blom

2.1 Sporen en structuren

In een groot aantal van de proefsleuven die tijdens het IVO zijn aangelegd, en dan met name in gebied 2 (afb. 2.1), zijn antropogene sporen aangetroffen (afb. 2.2). De sporen vertegenwoordigen grafmonumenten, paalkuilen, kuilen en stukken van een mogelijke omheining. In een aantal van de vele paalkuilen zijn structuren te ontdekken. Het gaat om delen van een huisplattegrond en mogelijke spiekers of bijgebouwen.

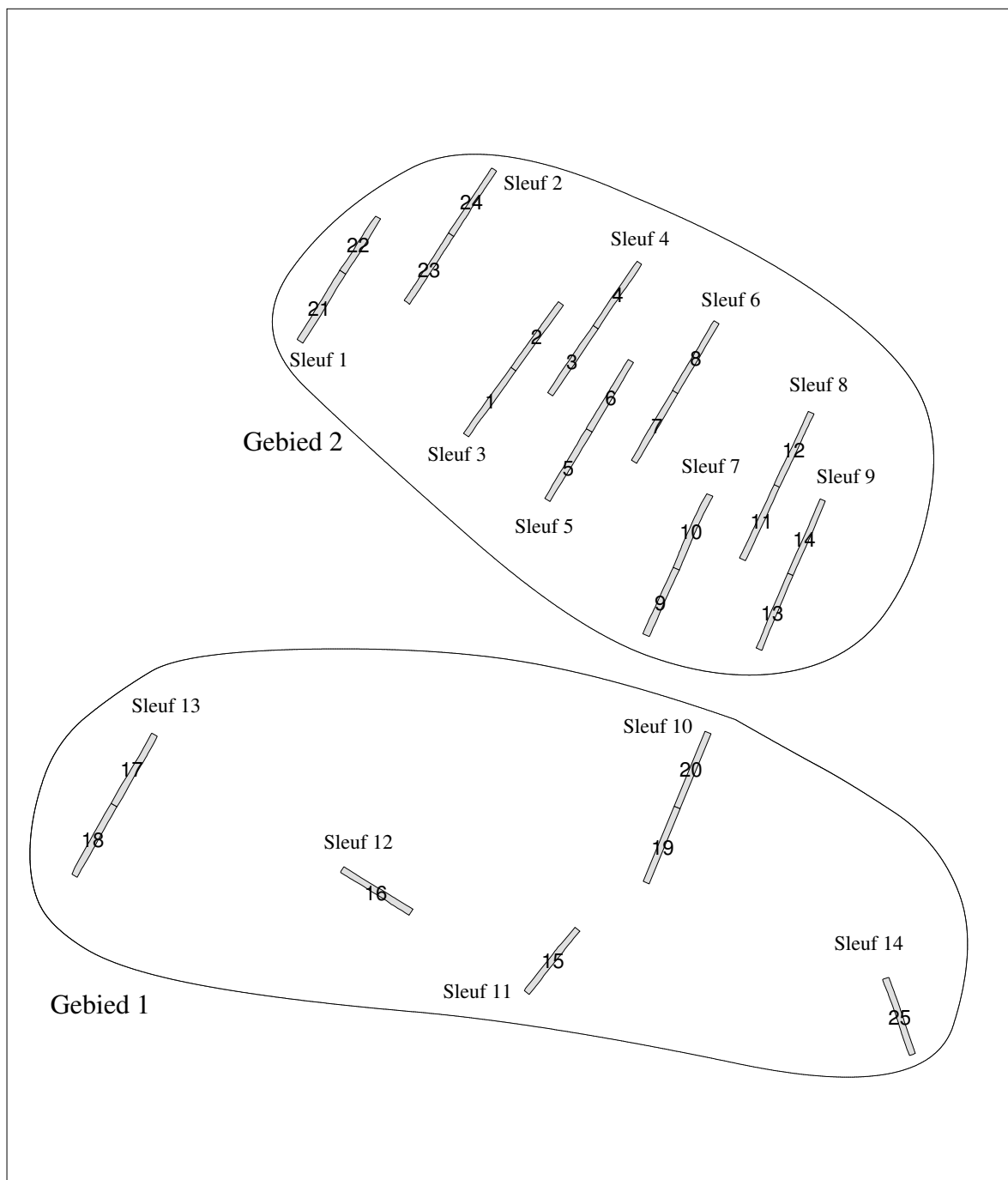
Aan de hand van de aangetroffen antropogene sporen en de bodemopbouw kan het plangebied in twee delen worden opgesplitst (zie afb. 2.1).

De twee onderscheiden gebieden zijn:

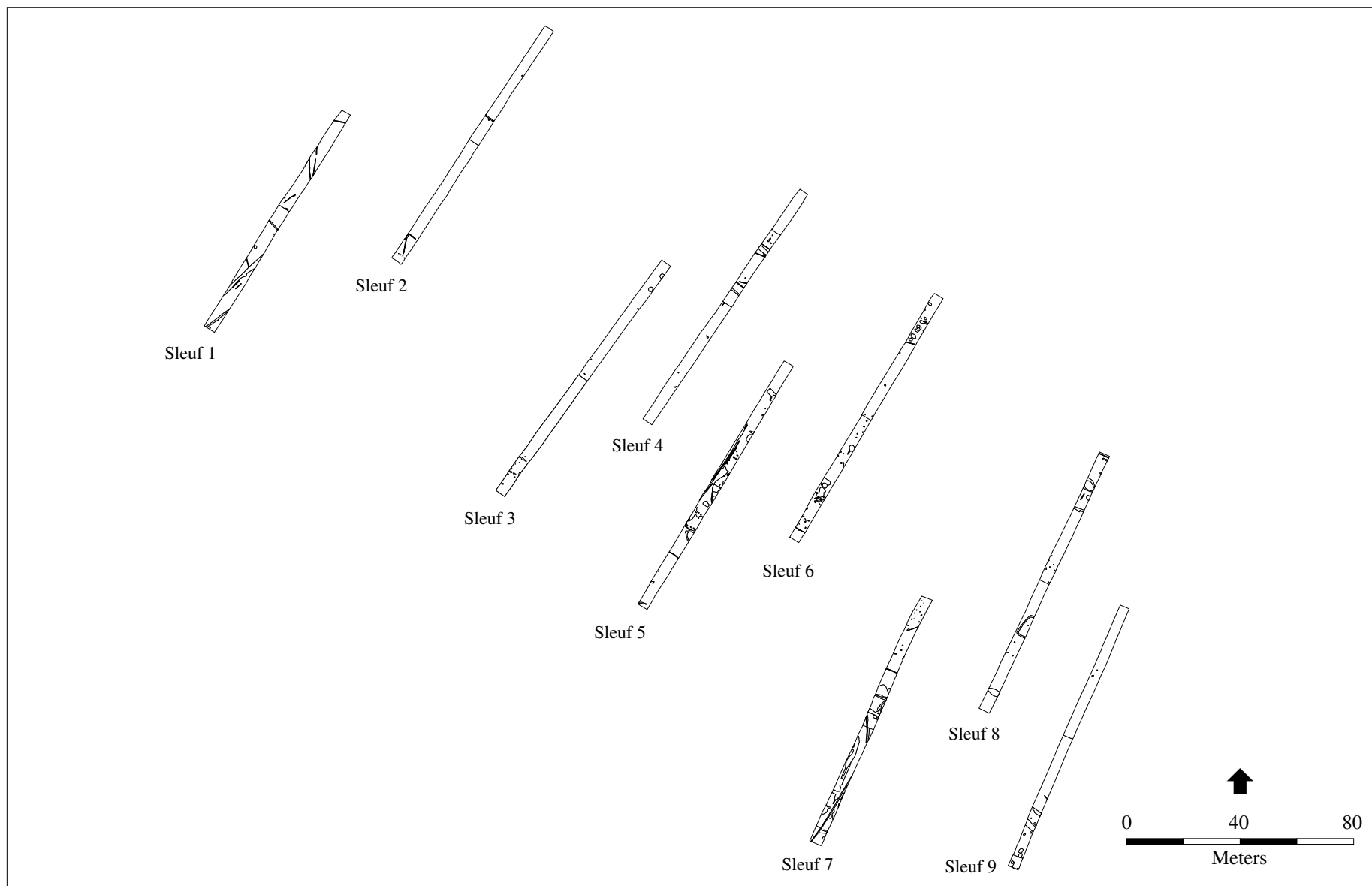
- Gebied 1: het gebied ten zuiden van de Steenenkamerseweg, het gebied van de volkstuintjes die aan de Kraakweg liggen en het terrein dat aan de Nijke-rekerstraat ligt, oftewel de sleuven 10 tot en met 14.
- Gebied 2: het gebied tussen de Steenenkamerseweg, de Kraakweg en de Leeuweriksestraat, oftewel het terrein van dhr. De Ridder, en het gebied van de volkstuintjes die gelegen zijn aan de Jan Nijenhuisstraat en de Gruttosstraat, oftewel de sleuven 1 tot en met 9.

2.1.1 Gebied 1

In de sleuven die zijn aangelegd in gebied 1 zijn, met uitzondering van sleuf 14, geen archeologische sporen aangetroffen die duiden op vroegere bewoning. Alle sporen die hier zijn aangetroffen bleken van recente aard te zijn, zoals ploegsporen die tot in het pleistocene zand zichtbaar zijn (sleuven 11, 12 en 13). Het perceel van de volkstuintjes aan de Kraakweg, waar sleuf 10 gelegen is, lijkt recentelijk tot een diepte van ca 1,50 meter afgegraven te zijn. Vermoedelijk is dit gebeurd om zand te winnen. Het terrein is na de afgraving geëgaliseerd. Direct onder het pakket opgebrachte grond waren in het pleistocene zand nog sporen zichtbaar van rupsbanden of dumpwagens. De bodemopbouw op dit perceel is verstoord en archeologische sporen zullen daarom niet meer aangetroffen kunnen worden. Bij de aanleg van de sleuven 10 tot en met 13 zijn enkele scherven geborgen. Deze zijn alle afkomstig uit de bouwvoor en derhalve niet geanalyseerd.

Afbeelding 2.1 Verdeling van het gebied met de daarin aangelegde sleuven. Kaart B. Schomaker.

Afbeelding 2.2 Overzicht van alle sporen in de sleuven in gebied 2. Kaart B. Schomaker.

Sleuf 14 is ook ingedeeld bij gebied 1. Dit terrein levert het volgende beeld op: in het meest noordwestelijke deel van het terrein is het bodemarchief vernietigd. We treffen hier sporen van ploegen aan tot in het pleistocene gele zand. Op het meer zuidoostelijk gelegen gedeelte van dit terrein zijn een aantal, vermoedelijk middeleeuwse, geulen aangetroffen. Deze geulen zijn deels aangeploegd.

2.1.2 Gebied 2

Gebied 2 omvat de sleuven 1 tot en met 9. Deze sleuven hebben alle een aantal antropogene sporen opgeleverd, meeste nederzettingssporen (zie afb. 2.2). De mate van fragmentatie van het aardewerk suggereert ook dat we te maken hebben met een nederzettingsterrein. Uit de studie van het aardewerk is op te maken dat het terrein waarschijnlijk vanaf de Vroege IJzertijd tot in de Nieuwe Tijd bewoond is geweest (zie paragraaf 3.3). In onderstaand worden de verschillende soorten sporen kort besproken.

Mogelijk grafmonument

In sleuf 8 zijn de resten van een vermoedelijk grafmonument aangetroffen. Dit mogelijk graf is noordwest – zuidoost gericht en doet nog het meest aan een langbed¹ denken. In sleuf 8 is een deel van de greppel die dit eventuele grafmonument heeft omsloten blootgelegd (afb. 2.3).

Huisplattegrond

In sleuf 7 is een deel van een huisplattegrond aangetroffen (afb. 2.4). We zien hier de kopse kant met de ingangspartij van een boerderij van ca 6 m breed, welke oost – west is gericht en drieschepig was.

Paalgaten

In alle sleuven in gebied 2 zijn paalgaten gevonden. De paalgaten moeten deel hebben uitgemaakt van (een) gebouw(en). Echter, er kan niet achterhaald worden om hoeveel gebouwen het gaat, hoe deze er precies uit hebben gezien en hoe de oriëntatie is geweest.

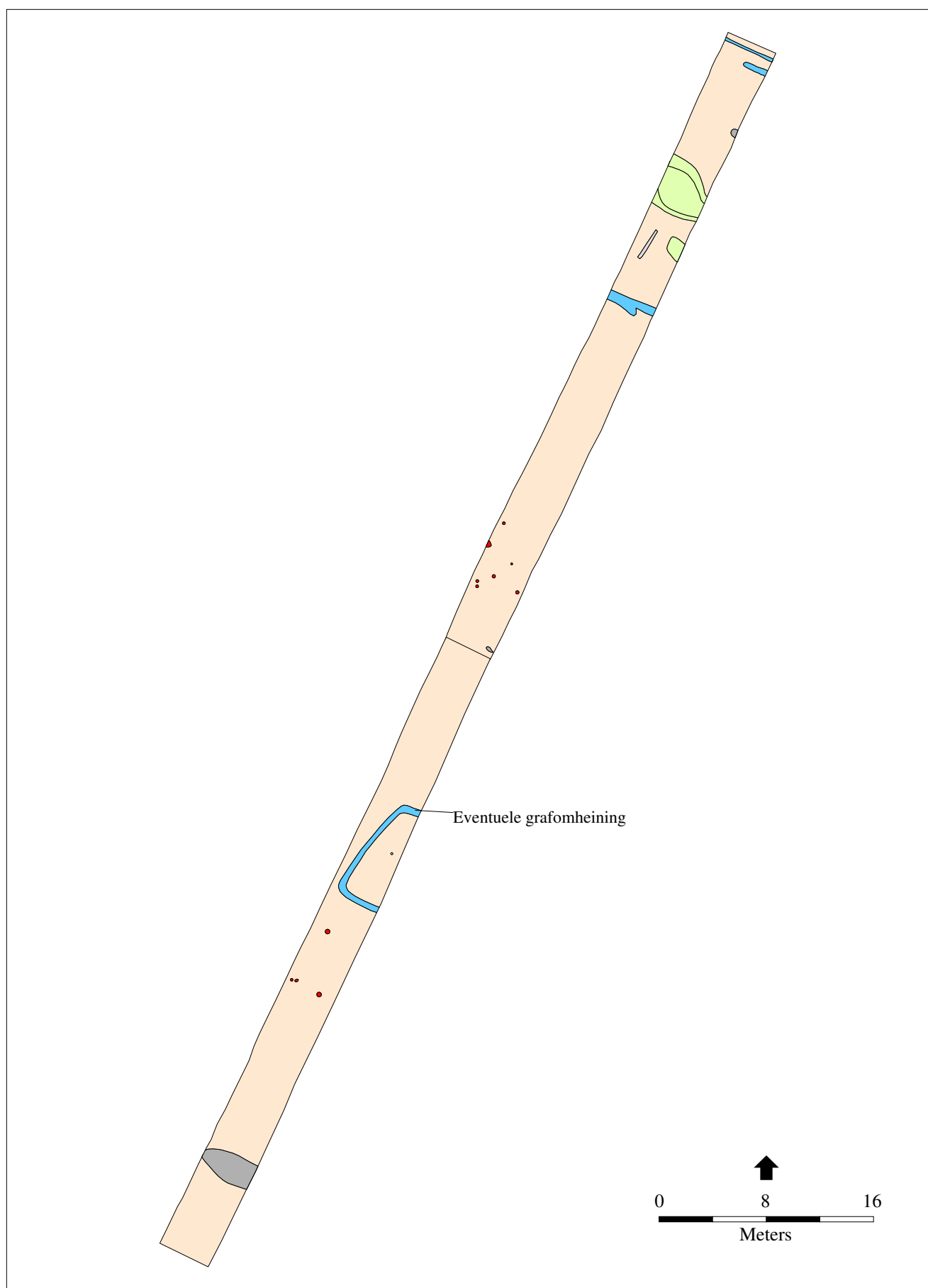
Kuilen

In nagenoeg alle sleuven in gebied 2 zijn kuilen aangetroffen. De meeste van deze kuilen zullen als afvalkuilen zijn gebruikt. In het noordoostelijke gedeelte van sleuf 6 bevindt zich een cluster kuilen (ca 10 in aantal), welke van het bewoningsterrein (meer zuidwestelijk) afgescheiden lijkt te zijn geweest door middel van een greppel (afb. 2.6). In sleuf 2 is een kuil aangesneden waarin zich verbrande leembrokken bevinden (afb. 2.5).

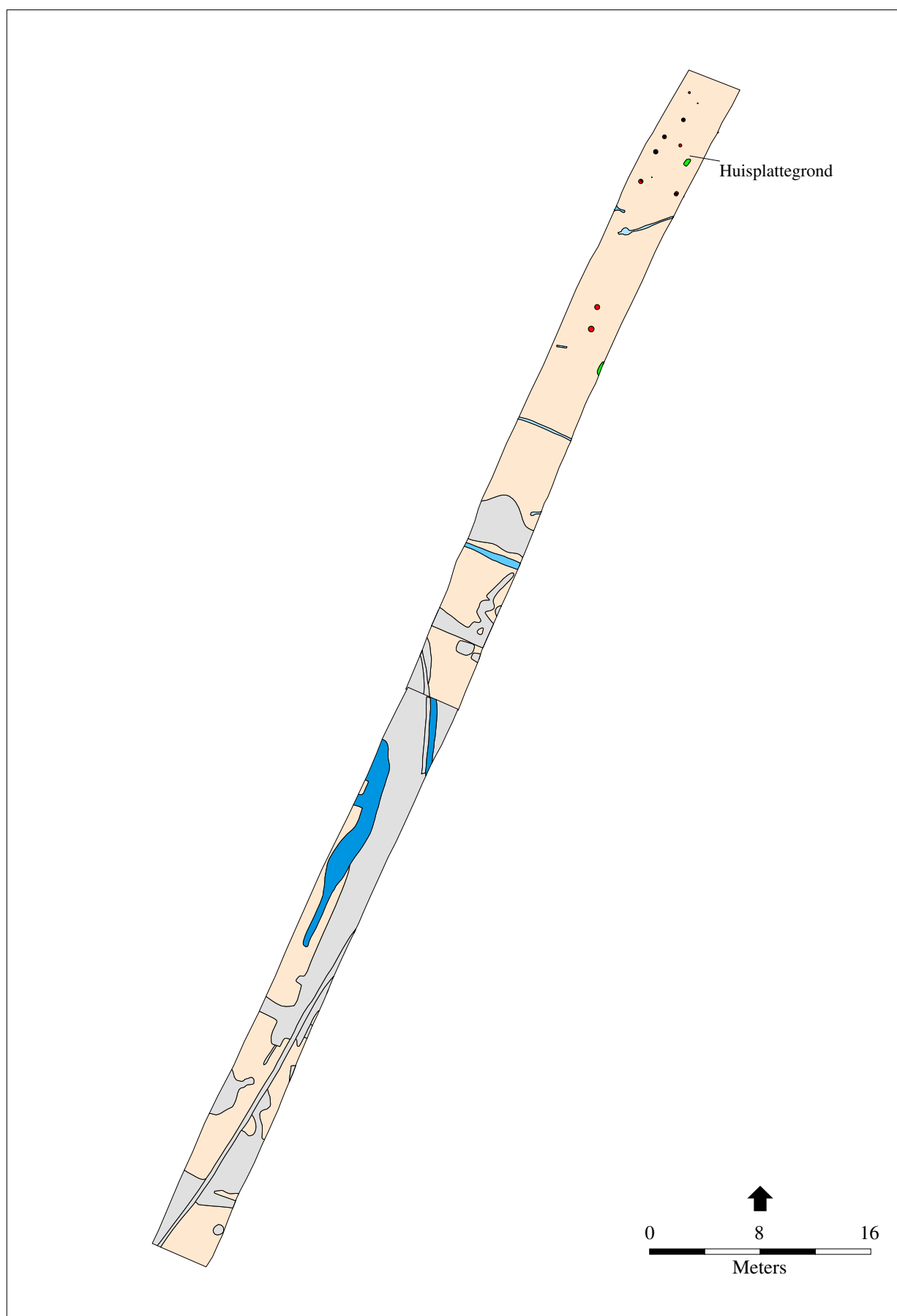
Omheiningen

In vrijwel elke sleuf in gebied 2 bevinden zich delen van omheiningen, bestaande uit greppels. De meeste omheiningen zijn noordwest – zuidoost gericht en het betreft hier vermoedelijk erfscheidingen.

¹Een langbed is een langwerpige, door een greppel omgeven structuur, welke in lengte kan variëren van enkele tot tientallen meters. Ze komen met name voor in de oudere urnenvelden. De urnenveldencultuur dateert vanaf ca. 1100 v. Chr. tot ca. 400 v. Chr.

Afbeelding 2.3 Overzicht van alle sporen in sleuf 8 en daarbij het mogelijke grafmonument. Kaart B. Schomaker.

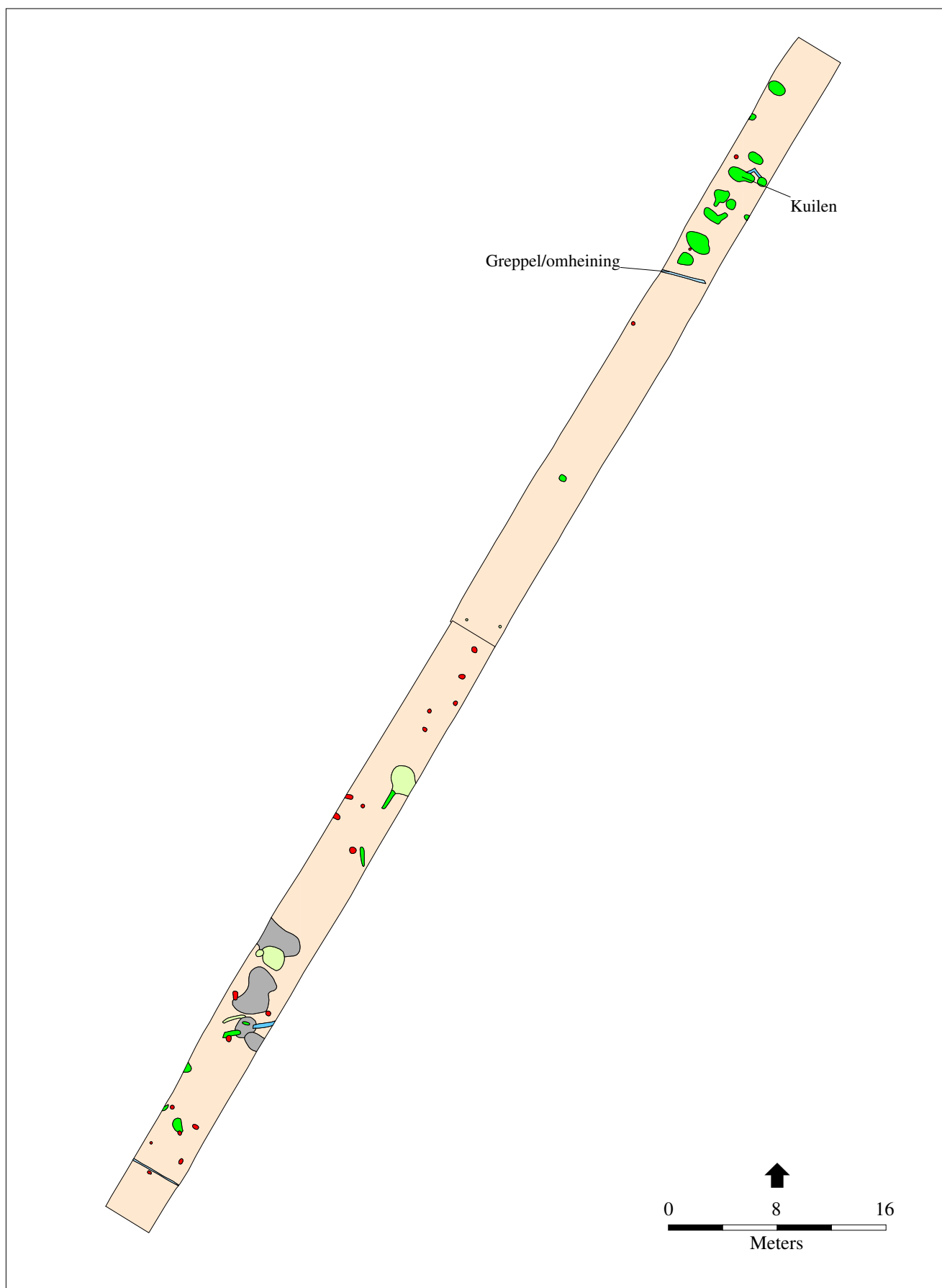
Afbeelding 2.4 Overzicht van alle sporen in sleuf 7 met deel van een huisplattegrond. Kaart B. Schomaker.

Afbeelding 2.5 Kuil met daarin leembrokken. Foto M.C. Blom.

2.2 Vondstmateriaal

Het aangetroffen vondstmateriaal bestaat voornamelijk uit aardewerk. Daarnaast is een aantal metalen voorwerpen geborgen. Aangezien de metalen objecten alle uit de bouwvoor komen, zijn ze niet geanalyseerd. Voor de beschrijving van het aardewerk wordt verwezen naar het volgende hoofdstuk.

Afbeelding 2.6 Overzicht van alle sporen in sleuf 6 en het cluster van kuilen. Kaart B. Schomaker.

3 Aardewerk

K.L.B. Bosma

3.1 Inleiding

Tijdens het onderzoek is aardewerk geborgen uit zeer uiteenlopende periodes. In dit verslag zal het onderzoek naar dit aardewerk worden besproken. Het voornaamste doel is het beschrijven en het zo precies mogelijk dateren van het aange troffen materiaal, ten behoeve van het vaststellen van de vertegenwoordigde periodes en van de aard en conservering van het aardewerk. Alvorens het aardewerk te bespreken, zal worden ingegaan op de werkwijze tijdens het onderzoek.

3.2 Werkwijze

Nadat al het vondstmateriaal is gewassen, gedroogd, gesplitst in categorieën en per vondstcategorie is geteld en gewogen, is het aardewerk ter beschikking gesteld aan de auteur en nader onderzocht. Het aardewerk is afkomstig uit twee gebieden. Het eerste gebied omvat sleuven 3 t/m 9 (werkputten 1 t/m 14) en het tweede bestaat uit sleuven 1, 2 en 14 (werkputten 21 t/m 25). Ten behoeve van de aanbevelingen in het evaluatierapport werd een voorlopige waardering aan de onderzochte gebieden toegekend. Aanvankelijk werd aan het eerstgenoemde gebied de hoogste waarde gegeven. In verband met de beperkte hoeveelheid beschikbare tijd werd besloten om bij de uitwerking van het vondstmateriaal de nadruk te leggen op het aardewerk uit dit gebied.

Voor dit materiaal is daarom per vondstnummer voor elke aardewerksoort het aantal fragmenten geregistreerd. Hierbij zijn fragmenten die aan elkaar passen als één geteld. Daarnaast zijn eventuele bijzonderheden met betrekking tot potvorm, baksel, magering, decoratie en oppervlaktebehandeling, gebruikssporen en herkomst beschreven. Bovendien is het materiaal, indien mogelijk, gedateerd. Het gebied dat sleuven 1, 2 en 14 omvatte had op basis van de voorlopige gegevens en geringere waarde. Het materiaal uit dit gebied is daarom slechts gescand ten behoeve van het vaststellen van de vertegenwoordigde periodes. Al deze gegevens (vastgelegd in bijlage 1) vormen de basis voor de analyse waarvan de resultaten in het onderstaande zijn beschreven.

periode	soort	sleuven 3 t/m 9	sleuven 1, 2 en 14
		aantal	aanwezig
prehistorie	prehistorisch handgevormd	48	mogelijk
Vroege Middeleeuwen	nvt	0	ja
Late Middeleeuwen			ja
	kogelpotaardewerk	33	
	Pingsdorf	7	
	bijna-steengoed	1	
	proto-steengoed	3	
	steengoed	3	
	roodbakkend aardewerk	2	
	grijsbakkend aardewerk	2	
	Paffrath	1	
	<i>totaal</i>	52	
Nieuwe Tijd			ja
	roodbakkend aardewerk	4	
	steengoed	2	
	industriële witte keramiek	1	
	<i>totaal</i>	7	
indet			nvt
	indet algemeen	16	
	indet handgevormd	16	
	indet gedraaid	7	
	<i>totaal</i>	39	
<i>totaal</i>		146	146

Tabel 3.1 Overzicht van het aangetroffen aardewerk per onderzocht gebied. Voor sleuven 3 t/m 9 zijn de aantallen per aardewerksoort genoteerd; voor sleuven 1, 2 en 14 is aangegeven welke periodes vertegenwoordigd zijn.

3.3 Resultaten

In totaal zijn 292 fragmenten van verschillende soorten aardewerk aangetroffen (tabel 3.1), met een totaal gewicht van 2.320 gram. Het betreft achtereenvolgens aardewerk uit de prehistorie, de Vroege Middeleeuwen, de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd. In alle periodes betreft het algemeen gebruiksaardewerk. Het materiaal is matig van kwaliteit; het is sterk gefragmenteerd en vaak is het oppervlak verweerd of afgeschilferd. De mate van fragmentatie suggereert dat we te maken hebben met een nederzettingsterrein.

3.3.1 Sleuven 3 t/m 9

Zoals gezegd is alleen het materiaal uit sleuven 3 t/m 9 uitvoerig onderzocht (146 fragmenten, de helft van de totale hoeveelheid geborgen aardewerk). Van dit aarde-

werk was een aanzienlijk aantal fragmenten (39) niet determineerbaar (27%). Het betreft met name handgevormd aardewerk. In de eerste plaats is dit te wijten aan de slechte kwaliteit en de grote mate van fragmentatie. Daarnaast werden door de tijd heen voor het lokale aardewerk dezelfde grondstoffen gebruikt. Dit heeft als gevolg dat lokaal, handgevormd aardewerk uit de prehistorie en uit de Middeleeuwen sterke overeenkomsten kunnen vertonen. Bovendien is het meeste materiaal geborgen bij het aanleggen van de vlakken, met als gevolg dat alle verschillende periodes in één vondstnummer aanwezig konden zijn. De context van de vondsten bood als zondanig geen houvast bij de determinatie van met name kleine fragmentjes.

Van het determineerbare materiaal bestaat het grootste deel uit laatmiddeleeuws aardewerk (52 fragmenten), dat te plaatsen is in de 12e–14e eeuw. Vertegenwoordigde soorten zijn kogelpotaardewerk, Pingsdorfaardewerk, bijna-steengoed, proto-steengoed, steengoed, roodbakkend aardewerk, grijsbakkend aardewerk en Paffrath-aardewerk. Al deze aardewerksoorten zijn karakteristiek voor de genoemde periode. Een rand van kogelpotaardewerk (vnr. 56) komt overeen met het voor het vondstmateriaal van het nabijgelegen Horst (gemeente Ermelo) geformuleerde type 5 (Verhoeven 1996, pp. 151–152 en afb. 97/32–35). Dit randtype wordt gedateerd in de late 12e eeuw. Een rand van Pingsdorfaardewerk (vnr. 1), vermoedelijk afkomstig van een tuitpot, is vierkant tot blokvormig en dateert uit de 11e–12e eeuw. Alle steengoed is afkomstig uit Siegburg. Een oranje bloos of zoutglazuur ontbreken en de fragmenten zijn daarom te plaatsen in de 14e eeuw.

Naast laatmiddeleeuws aardewerk is een relatief grote component prehistorisch aardewerk geïdentificeerd (48 stuks). Hoewel decoratie en reconstrueerbare potvormen ontbreken, kan dit materiaal waarschijnlijk geplaatst worden in de Vroege IJzertijd (mond. med. mw. drs. A. Ufkes, ARC bv). Dit aardewerk is reducerend gebakken, waarbij het oppervlak incidenteel oranjerood verkleurd is tengevolge van gebruik. Zowel een grove granietmagering als een organische of chamotte-magering komen voor. Het materiaal is matig hard gebakken. Enkele fragmenten hebben een gepolijst of besmeten oppervlak. Vergelijkbaar aardewerk is aangetroffen in een waterput in het nabijgelegen buurtschap Hussel (Van Stormbroek 1992, p. 4). Tot slot is een kleine component (7 fragmenten) Nieuwe Tijd aardewerk aangetroffen. Dit materiaal omvat fragmenten van roodbakkend aardewerk uit de 16e eeuw en later, steengoed uit Westerwald en Raeren (16e–18e eeuw), en een fragment van industriële witte keramiek dat dateert uit de 18e eeuw.

3.3.2 Sleuven 1, 2 en 14

Zoals gezegd is het aardewerk dat afkomstig is uit sleuven 1, 2 en 14 slechts gescaand op periode. Ook hier betreft het 146 fragmenten. Wat hier echter opvalt is dat, naast laatmiddeleeuws en Nieuwe Tijd aardewerk, een component vroegmiddeleeuws aardewerk is aangetroffen (werkputten 21 en 22 en mogelijk ook werkput 24, zie bijlage 1), terwijl een vroegmiddeleeuwse component voor sleuven 3 t/m 9 niet is aangetoond. Hier moet als kanttekening worden geplaatst dat het bovenbesproken kogelpotaardewerk uit sleuven 3 t/m 9, dat vooralsnog als laatmiddeleeuws is geclassificeerd, mogelijk een vroegmiddeleeuwse component omvat. Dit mogelijk vroegmiddeleeuwse materiaal zal niet herkend zijn vanwege de grote mate van fragmentatie en de sterke vergelijkbaarheid in baksel en maakwijze voor deze twee

periodes. Gedraaid vroegmiddeleeuws aardewerk is echter in sleuven 3 t/m 9 niet aangetroffen. Een prehistorische component is in sleuven 1, 2 en 14 mogelijk aanwezig, maar op basis van de huidige gegevens niet met zekerheid aan te tonen. Nieuwe Tijd aardewerk is vrijwel uitsluitend gevonden in werkput 25.

3.4 Conclusie

Tijdens het IVO is algemeen gebruiksaardewerk geborgen uit zeer uiteenlopende periodes. Het betreft sterk gefragmenteerd materiaal uit de prehistorie, de Vroege Middeleeuwen, de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd. De gefragmenteerdheid suggereert dat we te maken hebben met nederzettingsafval. Het grootste deel van het materiaal kan worden geplaatst in de Late Middeleeuwen. Daarnaast wordt een redelijk groot deel vertegenwoordigd door prehistorisch aardewerk dat vermoedelijk dateert uit de Vroege IJzertijd. Er lijkt sprake te zijn van een ruimtelijke differtiatie wat betreft de vertegenwoordigde periodes. In zowel sleuven 1, 2 en 14 als sleuven 3 t/m 9 is aardewerk uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd aangetroffen. Materiaal uit de Vroege Middeleeuwen is echter vooralsnog alleen aangetoond voor sleuven 1, 2 en 14. Prehistorisch aardewerk is uitsluitend met zekerheid is aangetoond in sleuven 3 t/m 9, maar is in sleuven 1, 2 en 14 mogelijk ook aanwezig.

Hoewel op basis van de voorlopige resultaten aanvankelijk een hogere waarde is toegekend aan het gebied ter hoogte van sleuven 3 t/m 9 dan aan het gebied dat sleuven 1, 2 en 14 omvat, blijkt dat deze waardering op grond van het onderhavige aardewerkonderzoek moet worden bijgesteld. Er is evenveel aardewerk afkomstig uit sleuven 1, 2 en 14 als uit sleuven 3 t/m 9, en deze complexen vertonen een zeer vergelijkbaar beeld. Bovendien blijkt in sleuven 1, 2 en 14 een periode te zijn vertegenwoordigd die in sleuven 3 t/m 9 vooralsnog niet is aangetoond, de Vroege Middeleeuwen. Het ligt daarom voor de hand om op basis van deze resultaten voor het gebied ter hoogte van sleuven 1, 2 en 14 eveneens een vlakdekkend onderzoek aan te bevelen. Mocht in de toekomst een dergelijk onderzoek moeten worden uitgevoerd, dan verdient het de aanbeveling om het aardewerk dat tijdens het IVO in sleuven 1, 2 en 14 werd geborgen bij de uitwerking te betrekken, aangezien het nu slechts globaal is bekeken.

4 Conclusies en aanbevelingen

M.C. Blom

4.1 Conclusies

Met betrekking tot de in paragraaf 1.4 gestelde doelstelling van het onderzoek kan naar aanleiding van de resultaten van het IVO het plangebied Husselerveld in twee gebieden worden opgedeeld (zie afb. 2.1). In gebied 1 zijn geen archeologisch relevante sporen aangetroffen. De bodemopbouw in dit gebied is verstoord, waarbij het eventuele bodemarchief vernietigd is. In gebied 2 is een groot aantal archeologische vondsten en sporen aangetroffen (zie afb. 2.2). De meeste hiervan bestaan uit nederzettingssporen, zoals een deel van een huisplattegrond, delen van andere gebouwen in de vorm van paalgaten, omheiningen en (afval)kuilen. Naast nederzettingsresten is er in sleuf 8 vermoedelijk een grafmonument aangesneden.

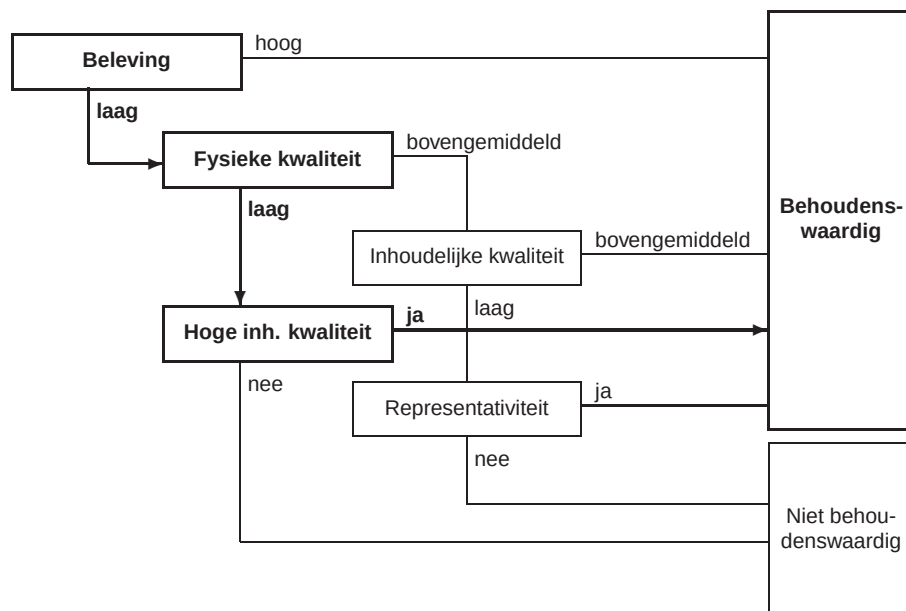
De bewoningssporen dateren vanaf de Vroege IJzertijd tot in de Nieuwe Tijd. Deze datering is voornamelijk gebaseerd op de datering van het aardewerk. Er zijn verschillende bewoningsfasen aan te tonen voor de verschillende delen van het gebied. In sleuf 3 tot en met 9 zijn bewoningsresten uit de Vroege IJzertijd, de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd aanwezig. De Vroege Middeleeuwen is een periode die in de sleuven 3 tot en met 9 lijkt te ontbreken. In de sleuven 1 en 2 lijkt zich juist voornamelijk materiaal uit laatstgenoemde periode te bevinden.

4.2 Waardering volgens KNA 2.0

Hieronder vindt u de waardering van de resultaten volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 2.0. De waardering heeft betrekking op de resultaten van gebied 2. De waardering bestaat uit een scoretabel met uitleg en een beslissingsdiagram. In de scoretabel worden de resultaten van het onderzoek van een gewicht voorzien (mogelijke scores: 1 t/m 3). Een laag getal representeert een lage waarde en een hoog getal een hoge waarde. In het beslissingsdiagram wordt op basis van de scores in de tabel bepaald of het object behoudenswaardig is. De behoudenswaardigheid van de vindplaats is het leidende criterium voor het bepalen van de noodzaak voor vervolgonderzoek. Een korte uitwerking van de criteria waarmee in de scoretabel rekening wordt gehouden vindt u in bijlage 2. Voor een volledige beschrijving van de normen en regels volgens welke deze waardering tot stand is gekomen, staat de website van het College voor de Archeologische

Kwaliteit tot uw beschikking (www.cvak.org). U vindt de documentatie voor deze waardering onder 'KNA: inventariserend veldonderzoek'.

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	
herinneringswaarde	–	
<i>Fysieke kwaliteit</i>	score	opmerkingen
gaafheid	3	
conservering	2	
aardewerk		
verbrand bot		
onverbrand bot		
botanie		
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>	score	opmerkingen
zeldzaamheid	1	
informatiewaarde	3	
ensemblewaarde	3	
representativiteit	–	

4.3 Aanbevelingen

De aanbevelingen voor de twee onderscheiden gebieden in het plangebied Hussel-erveld zijn als volgt:

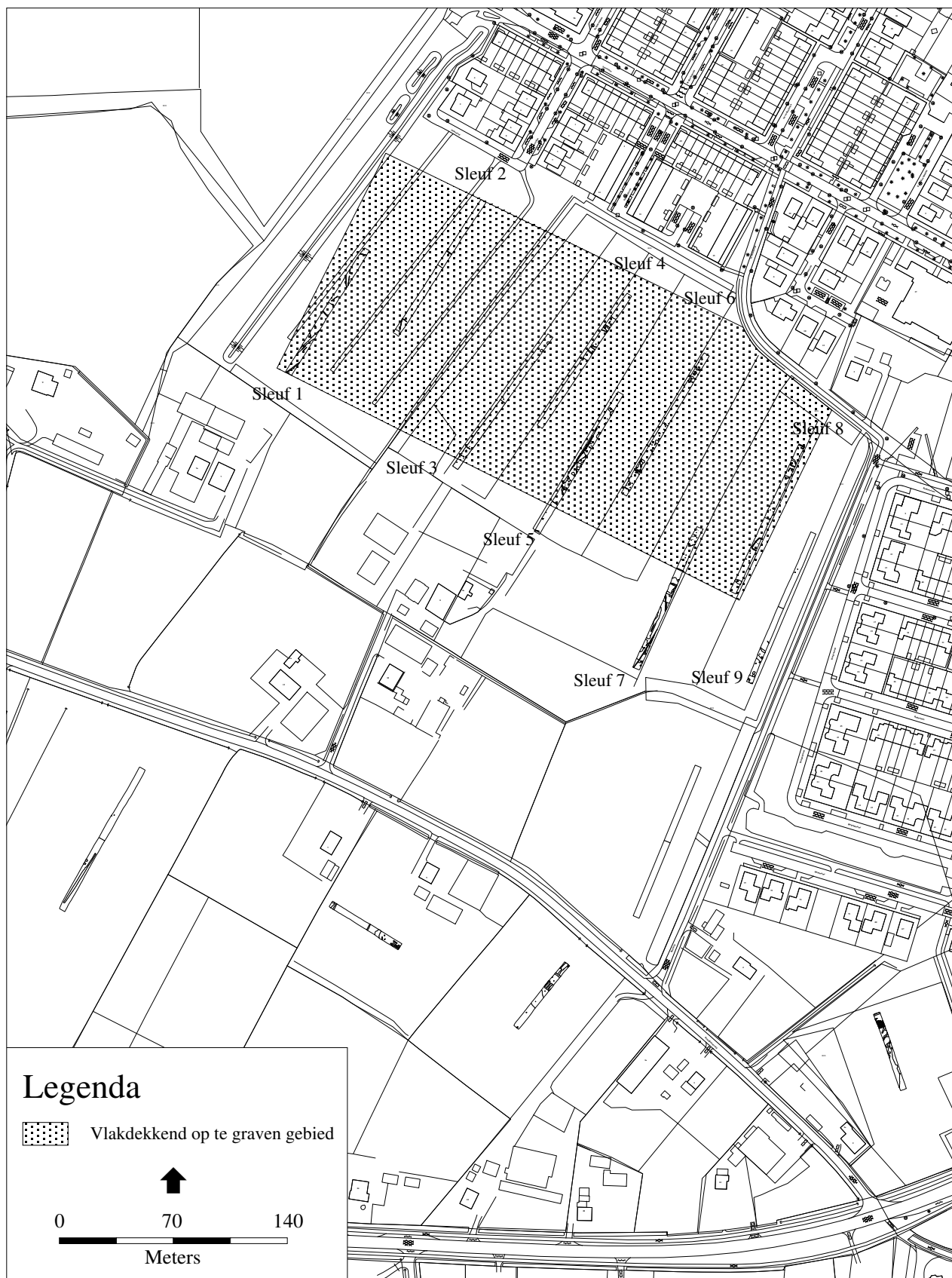
- Gebied 1: tijdens het IVO is aangetoond dat er in gebied 1 geen archeologisch resten in de bodem aanwezig zijn. De bodemopbouw is dermate ver-

stoord tijdens recente bodemverstorende activiteiten, dat de eventueel aanwezige archeologische resten vernietigd zijn. Het terrein aan de Nijkerkerstraat (sleuf 14) lijkt te zijn afgetopt. Er zijn hier slechts nog resten van een aantal geulen zichtbaar, welke ook aangeploegd zijn. De eventueel overige aanwezige archeologische resten zijn verdwenen door deze activiteiten. Voor gebied 1 geldt dan ook dat er geen archeologisch vervolgonderzoek hoeft plaats te vinden.

- Gebied 2: in gebied 2 (afb. 4.1) is een groot aantal nederzettingssporen aangetroffen, voornamelijk bestaande uit nederzettingenresten. Ook is een vermoedelijke grafstructuur aanwezig. De conservatie van de sporen is redelijk goed. Dit biedt een goed perspectief tot het aanvullen van kennis omtrent de bewoningsgeschiedenis in deze omgeving. Voor gebied 2 geldt dat het behoudenswaardig is.

Alle besluitvorming dient plaats te vinden in overleg met het bevoegd gezag, in dit geval de Provinciaal Archeoloog van de Provincie Gelderland¹.

¹Mw. F. de Roode tel: 026-3599111.

Afbeelding 4.1 Deel van het terrein dat behoudenswaardig is. Kaart B. Schomaker.

Literatuur

- Lohof, E., 2003. *Aanvullend bureauonderzoek Husselerveld-Zuidwest, gemeente Putten*. Bunschoten (ADC-rapport 196).
- Stormbroek, W. van, 1992. Resultaten van de opgraving in Hessel. *De Graver*. *Kwartaalblad van de Archeologische Werkgroep Putten* Jaargang 1, no 2, pp. 2–4.
- Verhoeven, A.A.A., 1996. *Handgemaakt aardewerk in Nederland (8ste–13de eeuw)*. *Enkele studies over middeleeuwse kogelpotten*. Universiteit van Amsterdam (diss.).

Bijlage 1 Analyseresultaten aardewerk

Gebruikte afkortingen:

b	bodem
bsg	bijna-steengoed
gb	grijsbakkend aardewerk
hv	handgevormd aardewerk
indet	ondetermineerbaar
iw	industriële witte keramiek
kp	kogelpotaardewerk
lme	Late Middeleeuwen
nt	Nieuwe Tijd
ov	overig
paf	Paffrath- en paffrath-achtig aardewerk
pd	Pingsdorfaardewerk (ook Zuid-Limburg)
preh	prehistorie
psg	proto-steengoed
r	rand
rb	roodbakkend aardewerk
seg	segment
sg	steengoed
sp	spoor
tot	totaal
vl	vlak
vme	Vroege Middeleeuwen
vnr	vondstnummer
vul	vulling
w	wand
wp	werkput

wp	vl	sp	vul	seg	vnr	soort	r	w	b	ov	tot	opmerkingen	periode
1	511	1011	1	1	001	gb	–	1	–	–	1	Elmpt?	lme
1	511	1011	1	1	001	kp	–	1	–	–	1	–	lme
1	511	1011	1	1	001	pd	1	–	–	–	1	vierkant/blokvormig, 11e/12e eeuw	lme
1	511	1011	1	2	002	sg	–	1	–	–	1	hals/schouderfragment Siegburg 14e eeuw	lme
1	511	1011	1	5	003	rb	–	–	1	–	1	bloempot	rec
1	511	1011	1	10	004	pd	–	1	–	–	1	ongedecoreerd	lme
1	511	1011	1	10	004	hv	–	1	–	–	1	grove graniet- en organische magering	preh
2	511	1011	1	5	007	hv	–	6	–	–	6	grove graniet- en organische magering, 1 met gepolijst oppervlak	preh
2	511	1011	1	7	006	hv	–	1	–	–	1	grove graniet- en organische magering	preh
2	511	1011	1	8	010	psg	–	1	–	–	1	–	lme
2	511	1011	1	8	010	hv	–	2	–	–	2	grove graniet- en organische magering, matig hard gebakken, reducerend met oxiderend buitenoppervlak (waarschijnlijk door gebruik)	preh

wp	vl	sp	vul	seg	vnr	soort	r	w	b	ov	tot	opmerkingen	periode
2	511	1011	1	10	011	hv	–	1	–	–	1	kp?	lme?
3	511	1011	1	10	013	pd	–	1	–	–	1	rood beschilderd	lme
4	1	8	1	1	018	kp	–	1	–	–	1	gemagerd met grof granietgruis, oxiderend met grijze kern	lme
4	511	1011	1	9	015	kp	–	1	–	–	1	–	lme
4	511	1011	1	9	015	psg	–	1	–	–	1	olijfgroen met paars/lila kern	lme
5	511	1011	1	1	019	indet	–	1	–	–	1	–	indet
5	511	1011	1	1	019	gb	–	1	–	–	1	Elmpt?	lme
5	511	1011	1	1	019	kp	1	5	–	–	6	vrij grof graniet gemagerd, deels oxiderend, deels reducerend gebakken, rand kort, iets puntig	lme
5	511	1011	1	2	020	indet	–	–	–	2	2	gruisjes	indet
5	511	1011	1	4	022	hv	–	1	–	–	1	grof graniet, geruwd oppervlak	preh
5	511	1011	1	6	023	rb	–	1	–	–	1	–	lme
6	1	9	1	1	033	bsg	1	–	–	–	1	eenvoudig ronde, cilindrische rand met ribbels op hals, Siegburg 14e eeuw	lme
6	1	20	1	1	034	hv	–	1	–	–	1	secundair verbrand, besmeten, organisch gemagerd	preh
6	511	1011	1	4	029	pd	–	1	–	–	1	rood beschilderd	lme
6	511	1011	1	4	029	hv	–	1	–	–	1	kp?	lme?
6	511	1011	1	4	029	hv	–	4	–	–	4	2 matig grove granietmagering, geglad oppervlak, 2 organische magering	preh
6	511	1011	1	7	031	hv	1	1	–	–	2	rand: iets puntig, binnenzijdig iets hol, fijne graniet met veel glimmers, wand: chamottesmagering	preh
6	511	1011	1	8	032	sg	–	1	–	–	1	grote kruik uit Raeren, laat	nt
7	1	27	1	1	035	hv	–	2	–	–	2	fijn zand en chamotte gemagerd, oxiderend oppervlak	preh
7	1	28	1	1	036	hv	1	–	–	–	1	eenvoudige ronde rand, iets bovenzijdig afgeplat, van klein, engmondig potje, reducerend gebakken, oppervlak gepolijst, fijne zand en chamotte magering	preh
7	511	1011	1	1	040	hv	–	2	–	–	2	–	preh
7	511	1011	1	2	041	kp	–	1	–	–	1	grof graniet gemagerd	lme
8	1	2	1	1	042	paf	–	1	–	–	1	–	lme
8	1	3	1	1	046	indet	–	1	–	–	1	kp?	lme?
8	1	3	1	1	047	kp	–	4	–	1	5	overig: gruisje	lme
8	1	11	1	1	044	kp	2	–	–	–	2	grof graniet gemagerd, 1 eenvoudig rond, oxiderend oppervlak, 1 iets verdikt en buitenzijdig afgestreken, roet op buitenkant	lme
8	1	13	1	1	045	kp	–	3	–	–	3	reducerend gebakken, roet en aankoeksel aan de buitenkant	lme
8	511	1011	1	9	043	indet	–	–	–	1	1	brokje	indet
8	511	1011	1	9	043	pd	–	1	–	–	1	ongedecoreerd	lme
8	511	1011	1	9	043	hv	–	2	–	–	2	grof graniet, vrij hard, kp?	lme?

wp	vl	sp	vul	seg	vnr	soort	r	w	b	ov	tot	opmerkingen	periode
9	511	1011	1	3	065	sg	–	1	–	–	1	Siegburg 14–15	lme
9	511	1011	1	7	063	rb	1	–	–	–	1	voorraadpot, waarschijnlijk 16e-eeuws	nt
10	1	1	1	1	049	indet	–	–	–	1	1	–	indet
10	1	20	1	1	062	psg	–	1	–	–	1	–	lme
10	511	1011	1	1	048	indet	–	2	–	–	2	–	indet
10	511	1011	1	1	048	hv	–	1	–	–	1	kp?	lme?
10	511	1011	1	2	050	hv	–	2	–	–	2	2 graniet en organisch gemagerd, 1 chamotte en organisch gemagerd	preh
10	511	1011	1	3	051	hv	–	1	–	–	1	fijne zand- en organische magering	preh
10	511	1011	1	4	052	indet	–	1	–	–	1	–	indet
10	511	1011	1	4	052	kp	–	1	–	–	1	–	lme
10	511	1011	1	4	052	hv	–	1	–	–	1	–	preh
10	511	1011	1	5	053	indet	–	2	–	–	2	–	indet
10	511	1011	1	5	053	kp	–	4	–	–	4	1 oxiderend, 3 reducerend gebakken	lme
10	511	1011	1	5	053	hv	–	1	–	–	1	grove granietmagering	preh
10	511	1011	1	7	054	iw	1	–	–	–	1	sterk verweerd	nt
10	511	1011	1	7	054	rb	–	1	–	–	1	sterk verweerd	nt
10	511	1011	1	8	055	kp	–	1	–	–	1	grove zandmagering	lme
10	511	1011	1	8	055	rb	1	–	–	–	1	sterk verweerd	nt
10	511	1011	1	8	055	sg	–	–	–	1	1	oor Westerwald kruik	nt
10	511	1011	1	9	056	kp	1	5	–	–	6	rand: Horst, type 5, late 12e eeuw (Verhoeven 1996, pp. 151–152)	lme
10	511	1011	1	9	056	pd	–	–	–	1	1	fragment van oor	lme
10	511	1011	1	9	056	rb	–	1	–	–	1	–	lme
10	511	1011	1	9	056	indet	1	3	–	–	4	kp?	lme?
10	511	1011	1	9	056	hv	–	2	–	–	2	1 secundair verbrand	preh
11	1	1	1	1	066	hv	–	1	–	–	1	granietgruis en chamotte gemagerd, buitenoppervlak sterk verweerd, matig hard gebakken	preh
11	1	7	1	1	067	hv	–	1	–	–	1	grove granietmagering, besmeten oppervlak	preh
11	511	1011	1	1	057	indet	–	1	–	–	1	–	lme?
11	511	1011	1	1	057	hv	–	3	–	–	3	secundair verbrand	preh
11	511	1011	1	4	058	kp	1	–	–	–	1	iets horizontaal afgeplat, grof graniet gemagerd	lme
11	511	1011	1	4	058	rb	–	–	–	1	1	sterk verweerd, gruisje	nt?
11	511	1011	1	5	059	hv	–	3	–	–	3	2 fijn graniet gemagerd, 1 chamotte en organisch gemagerd, 1 gepolijst, 1 geglad	preh
11	511	1011	1	6	060	hv	–	–	–	2	2	gruisjes met granietmagering, 1 oxiderend, 1 reducerend gebakken	indet
11	511	1011	1	6	060	indet	–	2	–	5	7	creme gedraaid fijne zandmagering, mogelijk Badorf, sterk verweerd	vme?
11	511	1011	1	7	061	hv	1	–	–	–	1	horizontaal afgeplat, driehoekig, sterk verweerd, kp?	lme?

wp	vl	sp	vul	seg	vnr	soort	r	w	b	ov	tot	opmerkingen	periode
11	511	1011	1	7	061	hv	–	5	–	–	5	1 met graniët en organische magering, roet op buitenkant, 1 met fijne zandmagering en geglad oppervlak	preh
11	511	1011	1	9	068	hv	–	2	–	–	2	grove graniëtmagering, 1 oxiderend gebakken	preh
11	511	1011	1	10	069	hv	–	1	–	–	1	grof graniët gemagerd, oxiderend oppervlak, vrij hard gebakken	preh
12	511	1011	1	4	072	indet	–	2	–	4	6	overig: gruis	indet
12	511	1011	1	7	071	pd	–	1	–	–	1	onversierd	lme
12	511	1011	1	7	071	hv	–	2	–	–	2	grof graniët gemagerd, 1 oxiderend, 1 reducerend gebakken, kp?	lme?
13	511	1011	1	1	070	sg	–	1	–	–	1	vroeg Siegburg, 14e eeuw	lme
14	511	1011	1	7	073	hv	–	1	–	1	2	chamotte magering, overig: gruisje	preh
21						–	–	–	–	–	–	meest lme, verder zeker vme en nt, mogelijk ook preh	
22						–	–	–	–	–	–	vme en lme, mogelijk ook preh	
23						–	–	–	–	–	–	vooral lme, mogelijk met vroegere component	
24						–	–	–	–	–	–	me	
25						–	–	–	–	–	–	nt met kleine component lme	

Bijlage 2 Waarderingscriteria conform KNA 2.0

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement; vorm en structuur;
herinneringswaarde	–	relatie met omgeving verbondenheid met feitelijk historische gebeurtenis; associatie met toegeschreven kwaliteit of betekenis
<i>Fysieke kwaliteit</i>	scores	opmerkingen
gaafheid	1/2/3	aanwezigheid sporen; gaafheid sporen; ruimtelijke gaafheid; stratigrafie intact; mobilia in situ; ruimtelijke relatie tussen mobilia onderling; ruimtelijke relatie tussen mobilia en sporen; aanwezigheid antropogeen biochemisch residu;
conservering	1/2/3	stabiliteit van de natuurlijke omgeving conservering artefacten (metaal/overig) conservering organisch materiaal
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>	scores	opmerkingen
zeldzaamheid	1/2/3	het aantal vergelijkbare monumenten (monumenttypen) van goede kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld;
informatiewaarde	1/2/3	idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart opgraving/onderzoek van vergelijkbare monumenten binnen dezelfde archeoregio (minder/meer dan 5 jaar geleden; volledig/partieel); recent en systematisch onderzoek in de betreffende archeoregio; recent en systematisch onderzoek van de betreffende archeologische periode; passen binnen vastgesteld onderzoeksprogramma van universitair instituut, ROB of anderen
ensemblewaarde	1/2/3	synchrone context (voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de micro-regio; diachronen context (voorkomen van monumenten uit opeenvolgende perioden binnen de micro-regio; landschappelijke context (fysisch- en historischegeografische gaafheid van het contemporaine landschap; aanwezigheid van contemporaine organische sedimenten in de directe omgeving
representativiteit	–	kenmerken voor een bepaald gebied en/of periode; het aantal vergelijkbare monumenten van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld en waarvan behoud is gegarandeerd; idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart